

Sitrep Irak
NR.23, 13/05/04
Stand van zaken: 09.00 uur

Dit sitrep is een gezamenlijke productie van AIVD, MIVD en Buitenlandse Zaken. Onder verwijzing naar de brief van de Coördinator I&V dd. 22 januari jl. met kenmerk 04G463079, diene dat bij het opstellen van deze sitrep geen verschillen van inzicht naar voren zijn gekomen.

Samenvatting: Op internationaal vlak zijn de onderhandelingen over een nieuwe Veiligheidsraadresolutie van start gegaan. Overleg tussen leden van de Veiligheidsraad over elementen die daarin zullen worden opgenomen, vindt reeds in New York, Washington en Londen plaats. In Irak tracht VN afgezant Brahimi de interim-regering samen te stellen door middel van onderhandelingen met alle betrokken (politieke) spelers. Op het gebied van veiligheid is het geweld gedurende het einde van de maand april en begin van de maand mei wederom opgelaaid. In al-Muthanna is een Nederlandse militair in een aanslag om het leven gekomen.

I Politieke en militaire ontwikkelingen

A. Internationale politieke ontwikkelingen (BZ):

In New York, Washington en Londen zijn de onderhandelingen over een nieuwe resolutie van start gegaan. Alle betrokkenen zouden een inclusief onderhandelingsproces wensen en bijeenkomsten waarin ideeën worden uitgewisseld hebben reeds plaatsgevonden. Naar verluidt zou de VS open staan voor de ideeën van de VN.

Wat de timing van de resolutie betreft is de VN van mening dat de nieuwe resolutie pas na de voltooiing van het samenstellen van de nieuwe Iraakse interim-regering kan worden aanvaard. Algemeen zou worden ingezien dat het wenselijk is dat de nieuwe Iraakse regering (die naar verwachting eind mei in het leven zal worden geroepen) op een of andere manier wordt betrokken bij de onderhandelingen over de resolutie.

Over de verschillende elementen van de resolutie beginnen duidelijke contouren te ontstaan. De VN heeft wederom laten weten op het politieke vlak drie hoofdtaken op zich te willen nemen: een adviserende rol in de politieke transitie; ondersteuning van het constitutionele proces; steun bij de voorbereidingen van de verkiezingen. Binnen de VN is een discussie gaande over de terugkeer van de VN naar Irak waarvan de politieke adviseurs van de Secretaris-Generaal van de VN, in tegenstelling tot stafleden van de verschillende agentschappen, denken dat het te grote veiligheidsrisico's met zich mee zou kunnen brengen.

De resolutie zal een bevestiging en definiëring van de bevoegdheden van de verschillende spelers moeten bevatten. Naar verluidt zou de VS inzien dat wat de bevoegdheden op het gebied van veiligheid betreft, er een geloofwaardig arrangement dient te komen en dat dient te worden vermeden dat de Iraakse autoriteiten een ondergeschikte ("subordinate") rol zouden krijgen. De VN pleiten ervoor duidelijk aan te geven wat de hoofdtaken van de interim-regering zullen zijn – namelijk "operating only on a care and maintenance basis". De CPA heeft nadrukkelijk gesteld dat uitvoerende, wetgevende en budgettaire beslissingen na 30 juni niet meer door ambassadeur Bremer en de CPA zullen worden genomen, maar door een Iraakse regering. Wel zullen de bevoegdheden van de interim Iraakse regering om meerjarige internationale verplichtingen aan te gaan (bijvoorbeeld waar het om oliecontracten gaat) beperkt zijn, aangezien de interimregering niet democratisch gekozen is.

De resolutie zal de multinational forces (MNF) moeten autoriseren en alle betrokkenen zouden ervoor pleiten dat deze onder een (Amerikaans) commando dienen te vallen. Ook de VN zouden ervoor pleiten dat de troepen die voor de bescherming van de VN in Irak gaan zorgen, onder dit "unified command" van de MNF moeten vallen. De VN is voornemens voor deze taak zelf landen te benaderen en zou denken aan België, Canada, Zweden, Pakistan en Frankrijk.

De kwestie van de relatie tussen de MNF en de Iraakse autoriteiten en de mate waarin laatstgenoemde controle zullen kunnen uitoefenen op de MNF, is een van de gevoeligste van de nieuwe resolutie. In New York bestaat de indruk dat de VS naar een soort partnerschap toe willen waarbinnen afspraken worden gemaakt over de inzet van de MNF.

Over de duur van het mandaat zouden VS en VK inzetten op het einde van het politieke wederopbouwproces, eind 2005. Frankrijk zou een beperkte duur van het mandaat nastreven.

Op 20 mei vindt in Washington een overleg inzake elementen voor de nieuwe resolutie plaats tussen politieke directeurs van bij Irak betrokken landen. Nederland zal hieraan deelnemen.

VN afgezant Brahimi is op 6 mei in Bagdad aangekomen voor zijn derde bezoek aan Irak. Doel hiervan is om de samenstelling van de interim-regering te voltooien. Brahimi zou voornemens zijn om tot eind mei in Irak te blijven en die tijd te gebruiken om overeenstemming te bereiken over een president, twee vice-presidenten, een premier en 26 ministers. Er circuleren al enkele namen voor de topposities, waaronder die van enkele IGC-leden. Met zijn aankomst in Bagdad lijkt de strijd om de macht aldaar werkelijk te zijn begonnen en lijkt ook de kritiek op Brahimi van IGC-leden te zijn toegenomen. Zij zijn van mening dat de VN (Brahimi) geen kant-en-klaar politiek model aan Irak moeten opleggen en slechts dient te adviseren. Ook verwijten zij Brahimi dat hij niet voldoende rekening houdt met de *Transitional Administrative Law* (TAL). Geestelijk leider al-Sistani zou daarentegen een bemoeienis van Brahimi bij de benoeming van de interim-regering verwelkomen aangezien hij van mening is dat de VN betrouwbaarder is dan de door de CPA aangestelde IGC. (Zie verder onder Interne politieke ontwikkelingen.)

De VN verkiezingsmissie is in Irak begonnen aan het samenstellen van de verkiezingscommissie. Ook hierop wordt kritiek geleverd; de VN dient ervoor te zorgen dat de commissie de noodzakelijke onafhankelijkheid krijgt en weet te behouden.

Het werk van Brahimi wordt ook bemoeilijkt door de beelden van de mishandelingen van Iraakse gevangenen door Amerikaanse en Britse bewakers. Brahimi heeft de daden sterk veroordeeld, maar de meeste Irakezen zijn gefrustreerd en woedend en hechten weinig waarde aan de Amerikaanse en Britse excuses. Al met al is de anti-Amerikaanse stemming toegenomen. Naar aanleiding van de publicatie van de beelden hebben zowel president Bush, als Premier Blair hun excuses aangeboden en de daden scherp veroordeeld. Onderzoeken lopen en het eerste proces van een van de Amerikaanse bewakers zal in de week van 17 mei in Bagdad van start gaan. In Washington vinden hearings plaats waarbij o.a. minister Rumsfeld op 7 mei werd ondervraagd. Hij sprak zijn diepste spijt uit en gaf aan dat de mishandelingen de daden van een minderheid zijn. De Amerikaanse generaal Taguba, die onderzoek naar de mishandelingen heeft gedaan, stelde op 10 mei dat de mishandelingen wegens gebrek aan leiding mogelijk zijn geweest. Hij gaf tevens aan te denken dat de bewakers van Abu Ghraib – en andere gevangenis – door inlichtingendiensten werden aangemoedigd om gevangenen hard aan te pakken opdat zij tijdens ondervragingen coöperatiever zouden zijn (Taguba heeft hierbij benadrukt niet te weten in hoeverre dit een direct verzoek is geweest van de – militaire – inlichtingendiensten).

De voorzitter van de OVSE, de Bulgaarse minister van Buitenlandse Zaken Passy, heeft op 7 mei de Veiligheidsraad (VNVR) geïnformeerd over de zeer waarschijnlijke bereidheid van de OVSE om, indien door de VNVR verzocht, steun te verlenen bij de wederopbouw van democratische instellingen in Irak.

B. Interne politieke ontwikkelingen (MIVD):

Er wordt intensief beraad gevoerd over de invulling van het interim-bestuursorgaan dat op 30 juni formeel de macht zal overnemen van de CPA. De VN-gezant Brahimi heeft gesproken met Iraakse politici, stamleiders en religieuze voormannen. De plannen van Brahimi hebben geleid tot rumoer in de Iraakse politieke arena. Met name IGC-leden hebben verzet aangetekend tegen het streven van Brahimi om de nieuwe bestuurders bij voorkeur niet onder de huidige politieke prominenten te zoeken. Veel IGC-leden en huidige ministers vrezen hun bevoorrechte positie te verliezen. Het moet echter betwijfeld worden of er sprake zal zijn van een gecoördineerd en langdurig IGC-verzet, omdat sommige IGC-leden en ministers mogelijk wel een nieuwe functie aangeboden zullen krijgen, waardoor de toch al geringe interne cohesie van de IGC verder onder druk zal staan.

Door de ministersposten te vullen met 'technocraten' wordt getracht enerzijds aan te geven dat de interim-regering niet democratisch gekozen is en anderzijds om het optreden van de interim-regering slagvaardig te maken. Niettemin zal het praktisch onmogelijk zijn om personen uitsluitend te benoemen op basis van hun expertise. Er zal ongetwijfeld toch met een schuin oog gekeken worden naar de etnisch-religieuze balans van de ministerraad. Dit laatste zal door de gevestigde politieke partijen van belang worden geacht. De interim-regering zal slechts een mandaat tot aan de parlamentsverkiezingen krijgen, maar er wordt nu al rekening gehouden met de mogelijkheid dat de hiervoor geplande datum van januari 2005 niet gehaald wordt.

In Zuid-Irak duurt de spanning rond Muqtada al-Sadr voort. Er vinden in Najaf wederom gevechten plaats tussen Amerikaanse militairen en milities van Al-Sadr.

Hierbij zijn volgens persberichten doden gevallen, maar onduidelijk is hoeveel. Ook worden er gevechten gemeld in Kerbala; hierbij zouden vier Irakezen omgekomen zijn. Terwijl VS-eenheden de militaire druk rond Najaf en Kufa opvoeren, trachten politieke en religieuze leiders al-Sadr te bewegen zijn revolte te beëindigen. De stemming van de lokale bevolking is bedrukt en voor vrijdag 14 mei is in Najaf een grote anti-Sadr betoging aangekondigd o.l.v. Sadr al-Din al-Kubbanji, een prominente geestelijke die tot de kring van Sistani en de SCIRI-partij behoort. Muqtada al-Sadr onderkent zijn benarde positie, maar probeert tijd te rekken. Hij hoopt zijn arrestatie door Coalitietroepen te ontlopen door in ieder geval te volharden tot na de bestuursoverdracht op 30 juni.

In al-Muthanna zijn in de hoofdstad as-Samawah de verkiezingen voor de stadsraad rustig verlopen. Deze verkiezingen waren noodzakelijk, omdat de Amerikaanse troepen de stadsraad (en ook die in Rumaythah) ooit hadden aangewezen. Derhalve heeft de CPA vlak voor de bestuursoverdracht op 30 juni de verkiezingen voor een nieuwe stadsraad georganiseerd. Het is echter de vraag of het nog lukt om ook in ar-Rumaythah vóór 30 juni verkiezingen te organiseren, ook al omdat de CPA al eerder die maand zijn activiteiten zal terugschroeven.

Gelet op het spoedige vertrek van de CPA (eind mei begint personeel zich terug te trekken), rijst ook in algemene zin de vraag in hoeverre er sprake zal zijn van een optimale bestuursoverdracht in al-Muthanna.

In de aanloop naar de bestuursoverdracht zijn er in al-Muthanna indicaties van een verschuiving van de houding van het politieke establishment. Hiervoor zijn twee redenen te noemen. In de eerste plaats is de versoepeling van het de-Ba'athificeringsproces, waardoor voormalige Ba'ath-leden weer in aanmerking kunnen komen voor allerlei functies, in het shi'ietische Zuiden slecht gevallen. In de tweede plaats wantrouwt men het (nog niet definitieve) voorstel van VN-gezant Brahimi om de interim-regering een technocratisch karakter te geven. Tijdens het Ba'ath-regime waren technocraten in de meeste gevallen sunniet en verbonden aan de Ba'ath-partij.

Door voornoemde redenen vrezen de shi'ieten (ook in al-Muthanna) dat zij worden gemarginaliseerd en hun numerieke overwicht niet wordt vertaald in politieke dominantie. Het is niet uitgesloten dat deze situatie een hardere opstelling van het politieke establishment ten aanzien van de CT / SFIR tot gevolg heeft. Het is denkbaar dat politieke actoren in de provincie al-Muthanna in de laatste 50 dagen voor de bestuursoverdracht hun stem laten horen teneinde het shi'ietische streven naar politieke macht nadrukkelijk kenbaar te maken. Dit kan leiden tot protesten en/of onwil om het politieke proces voortgang te laten vinden. De gemeenteraadsverkiezingen die in het conservatieve ar-Rumaythah voor 30 juni zouden moeten plaatsvinden zou hiervoor wel eens kunnen worden gebruikt.

C. Veiligheidsituatie (MIVD):

Nadat het geweld tegen Coalitietroepen in Zuid-Irak de laatste weken van april afnam, is het geweld gedurende het einde van de maand april en begin van de maand mei wederom opgelopen. Het geweld kreeg een voorlopig hoogtepunt na het vrijdaggebed van 7 mei jl., waarbij de aanhang van Muqtada al-Sadr tot acties tegen

de Coalitie werd opgeroepen. Als gevolg hiervan kwam het in de steden Basra en al-Amara tot hevige onlusten.

Een al lopende operatie tegen de Muqtada al-Sadr Militie (MM, ook bekend als Mahdi leger) in Amara leidde op zaterdagochtend 8 mei tot een serie tegenaanvallen van de MM op Coalitietroepen, waarbij gebruik werd gemaakt van handvuurwapens, mortieren en raketwerpers. In Basra werden eveneens enkele Coalitiedoelen door MM aangevallen. Ook ontwrichtte MM de doorgang van het verkeer door zich op belangrijke verkeersknooppunten te manifesteren. Hierdoor hadden Coalitietroepen moeilijkheden om zich in de stad te begeven, waardoor de MM de ruimte had zich op zaterdagochtend in Basra met redelijk veel vrijheid te bewegen. In de loop van de middag echter herwonnen Coalitietroepen, in samenwerking met de Iraakse politie, de controle en keerde de rust enigszins terug. Niettemin worden sindsdien nog steeds anti-Coalitie activiteiten uitgevoerd, mogelijk door een beperkt aantal aanhangers van Muqtada al-Sadr, of anders door een andere anti-Coalitie groepering, zoals *Former Regime Elements* (FRE) en buitenlandse strijders, die de onrust uitbuiten om aanslagen te plegen.

Dat de MM gedurende de gewelddadigheden van het afgelopen weekeinde in Basra niet de macht heeft weten te verkrijgen, is met name terug te voeren op de geringe steun van de lokale bevolking voor Muqtada al-Sadr. Ook het optreden van de lokale veiligheidsorganisaties in Basra doet vermoeden, dat binnen die geledingen de aanhang van al-Sadr niet van die omvang is, dat de controle in de stad kan worden overgenomen.

Al-Sadr heeft op 12 mei de MM opgeroepen de strijd tegen de Amerikaanse troepen voort te zetten. Tegelijkertijd heeft hij aangegeven dat hij zijn militie zal ontmantelen indien shi'ietische leiders hem hierom vragen.

In de provincie Dhi Qar zijn de afgelopen dagen eveneens aanhoudend anti-Coalitie activiteiten gemeld. De dreigingswaarschuwingen over toekomstige aanslagen duren voort. Er is nog steeds een radicale Muqtada al-Sadr aanhang in de provincie Dhi Qar en de provinciale hoofdstad Nasiriya. In hoeverre de Muqtada al-Sadr aanhang in Dhi Qar op dit moment in staat is en de intentie heeft om grootschalige activiteiten uit te voeren is moeilijk in te schatten, gezien de aanhoudende (militaire) druk op deze organisatie. Gelet op het hoge geweldsniveau van deze aanhang in Nasiriya begin april en de hieropvolgende periode, valt echter niet uit te sluiten dat intensief geweld zich wederom kan voordoen.

In de provincie al-Muthanna kwam op 10 mei jl. bij een aanslag in as-Samawa een NL-militair om het leven en raakte een tweede gewond. Er werden enkele handgranaten gegooid naar NL-militairen die op dat moment een brug in as-Samawah bewaakten. De Iraakse politie heeft na de aanslag een tweetal verdachten aangehouden en overgedragen aan het Nederlandse detachement. Op dezelfde dag werd eveneens eens NL-patrouille nabij de stad ar-Rumaythah aangevallen met raketwerpers en handvuurwapens. Bij dit incident vielen geen gewonden.

Het is nog niet geheel duidelijk tot welke groepering de daders van de aanslag in as-Samawah behoren. Veel aanwijzingen lijken op een betrokkenheid van de aanhang van Muqtada al-Sadr te wijzen. In eerdere berichtgeving is specifiek gemeld, dat de

aanhang van Muqtada al-Sadr mogelijk handgranaten zal gebruiken tegen NL-patrouilles. Ook de melding dat beide gearresteerde personen niet uit as-Samawah afkomstig zijn past in het huidige beeld dat in al-Muthanna radicale aanhangers van Muqtada al-Sadr van buiten de provincie actief zijn. Deze incidenten passen in het eerder geschetste normbeeld, zoals verwoord in diverse MIVD-rapportages, en een herhaling kan derhalve niet worden uitgesloten.

De strijd in de Arabisch-soennitische stad Falluja tussen Amerikaanse troepen en lokale opstandelingen lijkt voorlopig beëindigd door de inzet van de 'Falluja Protection Force', die onder leiding staat van commandanten van voormalige Iraakse veiligheidsorganisaties. De schattingen over het totale aantal opstandelingen in Falluja lopen op tot 1800 en de kern van het verzet zou bestaan uit goed georganiseerde voormalig regime aanhangers, waaronder leden van de Republikeinse Garde en speciale eenheden. Zij zouden voornamelijk uit Falluja en omgeving komen, een sterke tribale loyaliteit kennen en goed gemotiveerd zijn om coalitie-troepen aan te vallen. Bovendien ontvangen zij steun van de lokale bevolking en een onbekend aantal islamistische elementen, maar de omvang van de samenwerking is niet duidelijk. Dit bevestigt eerdere berichten dat voormalig regime elementen en groepen van islamisten allianties aangaan om coalitietroepen aan te vallen.

[Redacted text]

II Internationaal Terrorisme (AIVD)

In de tweede helft van april zijn in zuid-Irak diverse aanslagen uitgevoerd die in verband worden gebracht met islamistische elementen. Meest in het oog springend was de zelfmoordaanslag op 24 april met drie met explosieven volgeladen boten op de olieterminal zone nabij Basra. De aanslag tegen deze olieterminal is op een website opgeëist door een groep uit het netwerk van de Jordaanse en aan al-Qa'ida verbonden terroristenleider Abu Musab al-Zarqawi. Deze website wordt vaker door islamistische groeperingen als spreekbuis gebruikt. In de verklaring wordt een verband gelegd tussen de aanslag op de olieterminal en de aanval op de USS Cole in de haven van de Jemenitische stad Aden in oktober 2000.

Abu Musab al-Zarqawi wordt tevens in verband gebracht met de onthoofding van een 26-jarige Amerikaan die sinds medio april in Irak werd vermist. Deze beelden zijn op 11 mei verspreid via een internetsite die wordt toegeschreven aan de relatief onbekende groep 'Muntada al-Ansar'. Het stoffelijk overschot van het slachtoffer was enige dagen daarvoor al in Bagdad aangetroffen. De onthoofding zou persoonlijk zijn verricht door al-Zarqawi, die vlak ervoor een verklaring voorlas waarin werd aangekondigd dat de executie werd uitgevoerd vanwege de mishandeling van Iraakse gevangenen door Amerikaanse militairen. Er kan op dit moment niet worden bevestigd of de dader op de beelden inderdaad al-Zarqawi is, danwel of de executie is uitgevoerd door personen verbonden aan het netwerk van deze terroristenleider. Niettemin vormen de beelden een relatief nieuwe ontwikkeling in de wijze waarop terroristische groeperingen in Irak pogen de publieke opinie in landen met troepen in Irak te beïnvloeden. Er is een risico dat in Irak ontvoerde burgers of

militairen van Europese landen, zoals Nederland, het slachtoffer worden van soortgelijke tactieken om de publieke opinie onder druk te zetten.

De Amerikaanse regering heeft aangekondigd economische sancties tegen Syrië te zullen uitvoeren wegens het ongebreideld toelaten in Syrië van Palestijnse terroristische groeperingen en wegens gebrek aan inspanningen om in Syrië actieve ondersteuningsnetwerken aan te pakken die terroristen helpen om naar Irak te reizen. De 'Syria Accountability Act' is na enkele maanden en vooral onder druk van het Congres tot stand gekomen en bevat volgens waarnemers geen extreem zware economische strafmaatregelen tegen Syrië.

+++++